

Encyklopedia Solidarności

<https://encysol.pl/es/encyklopedia/hasla-rzeczowe/14836,Zeszyty-Edukacji-Narodowej-ZEN.html>
2022-12-02, 18:05

Zeszyty Edukacji Narodowej (ZEN)

Zeszyty Edukacji Narodowej (ZEN), samokształceniowa seria publikacji wydawanych 1982–1989 przez Zespół Oświaty Niezależnej, sygnowana skrótem ON (Oświata Niezależna). Ukazały się 74 pozycje, które opublikowano w następujących seriach: Dokumenty, Materiały z Dziejów Polski 1945–1980, Filozofia, Socjologia, Propozycje i Perswazje „Wielkiej Gry”, Dyskusje, Najnowsze Dzieje Polski, Ekonomia, Historia, Polska lat osiemdziesiątych, Mały ZEN, Komitet Helsiński w Polsce. Drukowano techniką sitodrukową i offsetową w nakł. pocz. (do 1984) 4–6 tys. egz. plus dodruki 4 filii poza Warszawą, nast. (po 1985) ok. 2–3 tys. egz. Pocz. publikacje były adresowane przede wszystkim do nauczycieli i uczniów, miały pełnić rolę podręczników szkolnych i materiałów dydaktycznych, stanowić podstawę do pracy kół samokształceniowych powstających spontanicznie w środowiskach uczniowskich w całym kraju; późn. koncepcję rozszerzono o inicjatywę propozycji programowych dla tworzących się kół samokształceniowych działających w środowiskach robotniczych. Większość ZEN drukowało utworzone na potrzeby działalności wydawniczej ZON Wydawnictwo Społeczne KOS, pozostałe ukazały się przy współpracy z wieloma innymi wydawnictwami podziemnymi. Z ramienia ZON pracami kierował Andrzej Janowski, redaktorem nacz. serii był Andrzej Arendarski, a szefem pionu wydawniczego Tomasz Trepka. Szefowa ZON Krystyna Starczewska wspierała ZEN organizacyjnie. Redakcja obejmowała siedem działów: historię, literaturę, ekonomię, psychologię, socjologię, filozofię i wiedzę o religii, obsługiwanych przez osobne zespoły współpracowników, wyszukujące autorów i programujące mniejsze serie tematyczne w swoich dziedzinach – w założeniach każda po 10 pozycji. Pierwszy zeszyt pt. *Propozycje programowe dla kół samokształceniowych*. Ok. 1985 działalność

samokształceniowa zaczęła zanikać, a pomysł serii sprzężonych z procesem samokształcenia (publikowanych w określonym rytmie) okazał się nierealny w warunkach konspiracyjnych. Odstąpiono od wydawania serii na rzecz pojedynczych pozycji o walorach edukacyjnych; pojawiły się książki w twardej oprawie i klejonymi grzbietami. Większość publikacji ZEN stanowiły pierwodruki lub pierwsze polskie tłumaczenia, sporadycznie przedruki z wydawnictw emigracyjnych, we współpracy z wydawcami krajowymi, m.in. podręcznik historii literatury *Glosariusz* (t. 3 i 4, 1988 za Dolnośląską Radą Edukacji Narodowej). Niektóre pozycje doczekały się kilku wydań, także w in. wydawnictwach. Cykl *Materiały z dziejów Polski 1945–1980* (dokumenty i komentarze) to jedyna seria tematyczna, którą udało się doprowadzić do końca. Oddzielnie wydano m.in. Krystyny Kersten (ps. Jan Bujnowski) *Konferencję Jałtańską w polskiej perspektywie* (1983) oraz Jana Karskiego *Wielkie mocarstwa a Polska* (1987). Nie udało się zrealizować cyklu ekonomicznego, który miał służyć edukacji w zakresie gospodarki rynkowej pokolenia wyrosłego w warunkach ekonomicznych PRL. Mimo niepowodzenia poszczególnych serii, udało się opublikować wiele cennych pozycji i ukazać wielostronnie m.in. problematykę związaną z systemem komunistycznym. Kilka publikacji zawierało dokumenty ruchu ON, propagujące idee niezależności oświaty i tezy programowe I WZD „S”. W XII 1983 uruchomiono studio nagrań do produkcji kaset o tematyce oświatowej, gł. historycznej i literackiej. Publikacje ukazujące się w ramach tej serii były dostępne w kolportażu w całym kraju. Stworzona infrastruktura techniczna umożliwiła druk i dystrybucję w skali całego kraju ZEN i pism oświatowych: „Edukacja i Dialog”, „KOS”, „Kultura Niezależna”, „Okienko”, „Tu Teraz” i innych. Wykorzystywano m.in. kanały kolportażu „KOS-a”, „Tu Teraz”. ZEN były dofinansowywane m.in. z Zachodu, gdzie koordynację pomocy materialnej przejął w Paryżu Piotr Lasota. Ponadto kilku autorów wydawnictw ZEN, począwszy od 1985 otrzymało z Funduszu Kultury Niezależnej stypendia zagraniczne w Londynie i Paryżu.

Piotr Bigoś|Włodzimierz Domagalski

[Region Mazowsze, Warszawa](#)

[Poprzedni](#)
[Następny](#)

[Zgłoś błąd lub potrzebę uzupełnienia](#)